

Rapport- Hälso- och sjukvårdsnämndens uppföljning av integration och hälsa 2026

(HSN/1700/2026)

Lägesbild

Inflödet av asylsökande fortsätter att minska. Enligt Migrationsverkets prognos kommer 4200 personer söka asyl i Sverige under 2026. Detta är det lägsta antalet under hela 2000-talet. Den 12 juni i år trädde EU:s nya migrations- och asylpakt i kraft. Syftet är att få mer gemensamma regler, snabbare processer och en jämnare fördelning av ansvaret mellan medlemsländerna.

I Jämtlands län har antalet nya asylsökande varit ännu lägre då vi sedan 2019 inte har några asylboenden kvar och inte är ett prioriterat län av Migrationsverket. Mottagandet de senaste åren har nästan uteslutande handlat om personer från Ukraina. Antalet inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem är i länet 127 personer varav 115 är skyddsbehövande från Ukraina enligt massflyktsdirektivet och 12 personer är asylsökande.

Konflikten i Ukraina

Sedan 2022 då Ryssland inledde sin militära invasion av Ukraina har antalet flyktingar som söker skydd i Europa och Sverige ökat kraftigt. Efter att EU-länderna för första gången någonsin aktiverade massflyktsdirektivet har ca 5 miljoner sökt skydd i EU. Då konflikten fortfarande är pågående har EU beslutat att förlänga det tillfälliga skyddet till den 4 mars 2027. Det är för närvarande oklart om Massflyktsdirektivet kommer att förlängas till 2028 men Migrationsverkets prognos är att det kommer en förlängning. Antalet personer från Ukraina som söker skydd enligt massflyktsdirektivet är ca 10 000 personer under 2026 och det bedöms vara liknade siffor även nästa år.

Framtida prognos

Prognosen framåt är att inflödet till Jämtlands län kommer vara lågt. Den 1 oktober införs den nya mottagandelagen vilket reglerar asylsökandes möjlighet att bosätta sig själva. Jämtland är inte ett prioriterat län och det planeras inte för några nya asylboenden/mottagningscenter. Sveriges attraktivitet som mottagarland fortsätter att minska i takt med de politiska reformer som genomförts på migrationsområdet. Även EU:s asyl- och migrationspakt väntas leda till färre asylsökande de kommande åren.

Utmaningar

Även om mottagandet av flyktingar beräknas att minska kommande år är det viktigt att lyfta blicken och se till dem som redan finns här och hur hälsan påverkas efter ankomsten till Sverige. Folkhälsomyndigheten har tagit fram en rapport som slår fast att folkhälsan generellt sett blir bättre, men att hälsoklyftorna i befolkningen under senare år har ökat. Hälsan påverkas av faktorer både före och efter migrationen till Sverige, men nyanlända har generellt bättre hälsa än de som bott i Sverige i några år.

Rapporten visar att det är mer vanligt att utrikes födda som bott länge i Sverige har diabetes, högt blodtryck, övervikt eller fetma jämfört med personer som är födda i Sverige eller har en kortare vistelsetid. Rapporten visar också att fysisk aktivitet är mindre vanligt bland utrikesfödda som vistats här i mer än fem år.

Även psykisk ohälsa är mer utbredd hos denna målgrupp trots att det är färre som söker vård för sina problem. I en studie från 2020 om psykisk ohälsa bland personer med flyktningbakgrund som genomfördes tillsammans med Mittuniversitetet framkom att 67% av respondenterna i Jämtlands län hade symtom på psykisk ohälsa och 43% led av trolig depression.

Cancervården är ett annat område där det finns utmaningar. Signaler från personal visar att denna målgrupp ofta kommer in senare i sitt sjukdomsförlopp och får sin diagnos. Nationella studier visar också att dödligheten i vissa cancerformer är högre bland utrikesfödda och att andelen som deltar på screeningar är lägre. Arbetet med prevention och tidig upptäckt kopplat till denna målgrupp behöver därför utvecklas.

Vi ser även andra utmaningar kopplat till målgruppen och omställningen till nära vård och hälso- och sjukvårdsnämndens uppdrag att *öka graden av personcentrering inom vården*. Tillgänglighet, delaktighet och personcentrerad vård och är exempel på några fokusområden där det behövs riktade insatser för att minska klyftorna och skapa en mer jämlik vård.

Information och kommunikation från vården finns inte alltid översatt och många gånger svårt att ta till sig för målgruppen. Omställningen till god och nära vård fokuserar mycket på användandet av digitala tjänster. Här finns stora svårigheter för denna målgrupp. Många upplever svårigheter att komma i kontakt med sjukvården, att boka tid, registrera sig eller fylla i/läsa blanketter och kallelser.

Interkulturell förståelse och kompetens är en annan utmaning inom vården. För att kunna erbjuda en jämlik och personcentrerad vård krävs att vårdpersonal har god förståelse för patienters kulturella bakgrund och livssituation. Utan denna förståelse riskerar vården att missa viktiga behov och signaler, särskilt när ohälsa uttrycks på sätt som inte överensstämmer med etablerade normer inom svensk sjukvård. Bristande interkulturell förståelse kan också förstärka känslor av otrygghet och misstro hos patienter, särskilt när vårdpersonal omedvetet utgår från egna normer och värderingar.

Ser vi till befolkningen i länet så är lite drygt 10% utrikesfödda (14 168 personer). Av dessa är majoriteten (8079 personer) utomeuropeiskt födda. Utifrån våra hälsoguiders arbete som träffar och har dialog med målgruppen vet vi att många upplever dessa utmaningar och är i behov av kunskap om förebyggande hälsofrämjande insatser och en introduktion i det svenska hälso- och sjukvårdssystemet.

Sammantaget är det svårt att göra en bedömning av hur väl Hälso- och sjukvårdens insatser i nuläget bidrar till en förbättrad integration. Som redovisats här ovan syns utmaningar såväl relaterat till hälsoutfall som vårdens tillgänglighet för gruppen utomeuropeiskt födda. Folkhälsomyndigheten konstaterar i rapporten Folkhälsan i Sverige 2025 att, mot bakgrund av rådande hälsoklyftor, det folkhälsopolitiska målet om att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation till år 2048 inte kommer nås i dagens takt. Exempel på grupper där särskilda insatser kan behöva göras inkluderar gruppen med låg socioekonomisk position och barn till personer med förgymnasial utbildning. Analyser av Folkhälsoenkäten *Hälsa på lika villkor* på länsnivå visar också på att socioekonomiska faktorer som utbildning och inkomst korrelerar med hälsosamma levnadsvanor och att det finns stora skillnader mellan olika grupper i Jämtlands län. Det krävs därför särskilda insatser riktade mot socioekonomiskt utsatta områden/grupper, med särskilt fokus på hälsofrämjande och förebyggande insatser. Detta går också helt i linje med hälso- och sjukvårdsnämndens uppdrag att *tidigt stödja förändring av levnadsvanor och andra riskfaktorer för ohälsa, samt främja psykisk hälsa och uppmärksamma våldsutsatthet*.

I Region Jämtland Härjedalen stödjer Folkhälsoenheten kärnverksamheten i frågor som rör migration, asyl och integration. Det görs genom att sprida information, ge rådgivning och erbjuda utbildningsinsatser. Efterfrågan på stöd tenderar att öka i takt med att verksamheter engagerar sig i frågan, vilket indikerar behovet av fortsatt utveckling inom området. Folkhälsoenheten bedriver även ett antal insatser i samverkan med hälso- och sjukvården, kommuner och civilsamhälle, några exempel på dessa följer härnäst.

Hälsoguides

Folkhälsoenheten driver sedan 2021 ett arbete med Hälsoguides som via kunskap och dialog vägleder, inspirerar och stöttar människor till att må bra.

Hälsoguiderna genomför kostnadsfria träffar och föreläsningar på deltagarnas modersmål. I dagsläget finns två hälsoguides anställda.

Med hjälp av hälsoguiderna får deltagarna lära sig mer om hur svensk sjukvård fungerar och vad man själv kan göra för att förbättra sin hälsa. Att få denna information och verktyg för att påverka sin hälsa är något som främjar integrationen och motverkar de utmaningar som tidigare beskrivits. Projektet är mycket uppskattat av deltagarna men även av de samverkanspartner som finns både internt och externt. Det syns inte minst genom ökad kontakt och efterfrågan från Hälso- och sjukvårdens verksamheter.

Under året har Hälsoguiderna haft kontakt med 427 personer i åldrarna 13 till 75 år. Arbetet med föräldraskapsstöd har fortsatt och samarbete finns med barnhälsovården och mödravården. Hälsoguiderna har under året gått utbildningen *Föräldraskap i Sverige* via BRIS och har anordnat träffar på temat tillsammans med Östersunds kommun. Hälsoguiderna har även deltagit i flera nätverks och forum för att dela med sig av sina

erfarenheter kopplat till målgruppen. De har medverkat vid bland annat, ST-läkardagen, Torvalladagen och Jamtlis familjedag.

Regionalt cancercentrum

Under 2025 Startade ett samverkansprojekt mellan Regionalt Cancercentrum Norr och Region Jämtland Härjedalens Hälso guider. Projektet har fortsatt under 2026 och syftar till att sprida kunskap om hur goda levnadsvanor och deltagande i cancerscreening kan minska risken för cancer, samt att bidra till en mer jämlik hälsa i befolkningen.

Hälso guiderna arbetar utifrån åtta av de tolv rekommendationerna i europeiska kodexen mot cancer, som visar vad individer själva kan göra för att förebygga cancer. Fokus ligger bland annat på rökstopp, hälsosam kost, fysisk aktivitet och vikten av screening.

Personer med sämre socioekonomiska förutsättningar löper högre risk att drabbas och avlida i cancer, och deltagandet i screening varierar mellan olika områden i norra sjukvårdsregionen. Genom samverkan med Hälso guiderna vill RCC Norr öka kunskapen om cancerprevention, stärka deltagandet i screeningprogram, minska socioekonomiska skillnader i cancerförekomst och utvärdera Hälso guider som metod för hälsofrämjande kommunikation. Projektet är en viktig del i det långsiktiga arbetet för en mer jämlik och förebyggande cancervård.

Resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck

I Jämtlands län pågår sedan 2023 en läns gemensam satsning där Länsstyrelsen, Region JH, kommunerna, polisen och åklagar myndigheten samverkar kring ett resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. Centrum mot våld är utförare och syftet är att ge stöd till personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt stärka kompetensen hos yrkesverksamma. Resurscentrumets arbete omfattar:

- Stöd till utsatta genom rådgivning, motiverande samtal och stödsamtal.
- Konsultation och stöd till yrkesverksamma i komplexa ärenden.
- Utbildnings- och kompetenshöjande insatser inom hedersrelaterat våld och förtryck.
- Utveckling av samverkan mellan berörda aktörer för att skapa tydligare vägar till stöd, skydd och vård.

Sedan verksamheten blev operativ våren 2024 har centrumet haft en omfattande spridning till yrkesverksamma i länet. Information, utbildning eller föreläsningar har getts till nästan 1000 yrkesverksamma inom bland annat sjukvård, socialtjänst, skola och polis. Ur ett integrationsperspektiv är projektet viktigt för att stärka skyddet för individer som lever i hederskontexter och för att öka samhällets förmåga att upptäcka och hantera hedersrelaterat våld och förtryck.

Hälsoundersökningar

För att kunna erbjuda en god hälsa och vård på lika villkor ska nyanlända erbjudas en hälsoundersökning. Hälsoundersökningen ger möjlighet att fånga upp, behandla och förebygga ohälsa hos asylsökande, papperslösa och migranter och på så vis ge en bra start i Sverige. Folkhälsoenheten stöttar hälsocentralerna i detta arbete genom att planera, fördela

och stötta utförarna. Under 2025 genomfördes 166 st hälsoundersökningar och hittills under 2026 har 82 hälsoundersökningar genomförts.